

Het Boheems Paradijs een Walhalla voor dagvlinders?

Negentig kilometer ten noorden van Praag, niet ver van Duitsland en Polen, bevindt zich het Unesco Geopark Český ráj, letterlijk vertaald: Tsjechisch Paradijs. Het is het eerste beschermde en drukst bezochte natuurgebied van Tsjechië en bij ons beter bekend onder de naam Boheems Paradijs. Het Boheems Paradijs is grofweg gelegen tussen de stadjes Jičín, Lomnice nad Popelkou, Železný Brod, Mnichovo Hradiště en Sobótka. Wij zaten in het centraal gelegen Turnov, een knus historisch plaatsje.

Het meest kenmerkende van dit heuvelachtige gebied zijn de grillige rotsformaties, uitgestrekte bossen, middeleeuwse kastelen en kasteelruïnes. Maar daarnaast bevinden zich in Český ráj ook stadjes, dorpjes, valleien en velden met landbouwgewassen als tarwe en papaver. Český ráj bezit meerdere Přírodní rezervace (natuurrezervaten) en deze worden duidelijk aangegeven middels informatieve en kleurrijke borden.

*Tekst:
Joep Steur
Foto's:
Afra en Joep
Steur*

Open en bloemrijke plekken

In het park is er een grote variatie aan bomen,

maar het zijn met name den, spar, berk en beuk die grote oppervlakten in beslag nemen. Omdat deze bossen schaars zijn aan dagvlinders, gaat onze aandacht vooral uit naar open plekken in het bos en bosranden waar het zonlicht vrij spel heeft en plaats is voor allerlei planten. In de buurt van het Arboretum Bukovina, met maar liefst 35 (voornamelijk) Noord-Amerikaanse boomsoorten, vinden we zo'n open plek, waar kruidvlier en akkerdistel voor de broodnodige nectar zorgen zodat vele insecten kunnen overleven. Terwijl vlakbij jong en oud het pad hoopvol afspeurt naar halfedelstenen genieten

Rotsformaties in het Boheems Paradijs.

wij van andere juweeltjes als dagpauwoog, atalanta en bruin zandoogje. Gelukkig zijn er in heel het Boheems Paradijs bloemrijke plekken te vinden die door mensenhanden of grazers in stand gehouden worden. Tijdens onze aanwezigheid bloeien vooral rode klaver, brunel, boterbloem, gewone rolklaver, kroonkruid, duizendguldenkruid, wilde marjolein, agrimonie, knoopkruid, ooievaarsbek, wilde peen, zevenblad, moerasspirea en weideklokje. De drie aurelia's koevinkje, dambordje en bruin zandoogje, zijn op deze plekken het meest prominent aanwezig. Opvallend is de totale afwezigheid van het oranje zandoogje en erebiasoorten. Deze zijn vaak te vinden op koninginnenkruid, maar deze vochtminnende composiet hebben we nauwelijks gezien. De roze bloemen hiervan zijn uitermate populair bij allerlei vlindersoorten. Het vrijwel ontbreken hiervan drukt het aantal vlinders dan ook behoorlijk! In de buurt van beken en stroompjes vinden we de zomergeneratie van het landkaartje op gewone berenklauw. Keizersmantels zijn goede vliegers en stropen het bos af naar braambloemen en andere geschikte nectarbronnen.

Donker pimpernelblauwtje

De meest bijzondere dagvlinder die we in het Boheems Paradijs zijn tegengekomen is ongetwijfeld het donker pimpernelblauwtje. We zien dit kwetsbare blauwtje in ruige, vochtige en natte graslandjes met uiteraard veel grote pimpernelen. Vaak groeien de voedselplanten in gezelschap van ooievaarsbek en moesdistel. De vlinders spotten we alleen op de bloemhoofdjes van de grote pimpernel: zittend, nectar drinkend of parend. Het boomblauwtje en bruin dikkopje hebben we ook zien zitten op de pimpernelen. De vliegplaatsen van het donker pimpernelblauwtje zijn niet groot en liggen vaak naast verharde wegen. In het plaatsje Frýdštejn zelfs gewoon tussen woonhuizen op een veldje.

De soort kan in grote delen van Tsjechië gevonden worden en is de minst bedreigde Phengaris-soort van het land. De Tsjechen noemen deze soort trouwens moerasblauwtje. Verder zien we maar weinig blauwtjes en vuurvlinders. En al helemaal geen kleine pages!

Bruin zandoogje op kruidvlinder. Omgeving Arboretum Bukovina.

Kasteel (Hrad) Frýdštejn

Een imposante ruïne is alles wat nog rest van dit veertiende-eeuwse kasteel, maar het magnifieke uitzicht heeft in al die jaren niets aan schoonheid ingeboet. Het pad dat wij belopen door het lieflijke landschap doet in niets meer herinneren aan de heksen die hun domicilie hadden in de grote cilindrische toren van Hrad Frýdštejn. Tenminste, als we de films moeten geloven die hier zijn opgenomen. Een licht briesje laat gehakkelde aurelia en landkaartje balanceren op de bloemhoofdjes van akkerdistels.

Achter het hek van een traditioneel huis is een helling vrijwel helemaal bedekt met wilde marjolein. Dankzij de vriendelijke bewoners die ons toestemming geven om dit bloementapijt te inspecteren zien we onder andere klaverblauwtje, kleine vos, citroenvlinder en dambordje.

Verder gaat de wandeltocht via de beboste, smalle berggrug Vranovský naar Malá Skála waar vooral de lokale bevolking haar vertier zoekt. De dorpjes en

Parende donker pimpernelblauwtjes.

Helling met wilde marjolein. Omgeving Kasteel Frýdštejn.

gehuchten zijn opgesmukt met kleurrijke ouderwetse tuintjes waar buddleja's gretig bezocht worden door vooral dagpauwogen. Atalanta's en witjes zijn slechts figuranten in dit bacchanaal.

Prachovské skály

We kijken onze ogen uit in het Přírodní rezervace Hruboskalsko met zijn honderden zandsteen-torentjes en bossen waar de bomen hun wortels spookachtig boven de grond laten kronkelen. Maar het verderop gelegen Prachovské skály overtreft dit alles vele malen. De indrukwekkende door de natuur gecreëerde sculpturen, rotspilaren en basaltrotsen, midden in het bos, zijn verantwoordelijk voor het meest feeërieke gedeelte van het Boheems Paradijs en het lijkt alsof we in een wereld terecht zijn gekomen waar elfen en kabouters via allerlei spleten en trappen aan ons zicht proberen te ontsnappen. Vooral Myší díra, het Muizengat en de Keizerspassage zouden uitermate geschikt zijn als decor voor een scène uit The Lord of the Rings. Onbevreesde alpinisten bestijgen de natuurlijke minaretten op duizelingwekkende hoogten, maar voor de minder dapperen zijn er vier wandelroutes door Prachovské skály uitgezet. Ze verschillen in uitzichtpunten, lengte en zwaarte. Dus geklauter naar hartenlust voor wie wil. Dagvlinders zien we hier haast niet, maar dat gemis wordt rijkelijk gecompenseerd als we vanaf de parkeerplaats richting verharde autoweg lopen en in een aangrenzend dal op een kapvlakte stuiten. De afwezigheid van schaduw heeft hier alle kansen geschapen voor talloze planten. Klein springzaad, hennepnetel, schaduwkruid en diverse distels bloeien en masse. Keizersmantels, dagpauwogen en citroenvlinders zijn in grote aantallen aanwezig. En

Grote weerschijnvlinder op de uitkijk. Prachovské skály.

op een bloedende naaldboom zitten grote en kleine weerschijnvlinder, grote vos en atalanta.

Op afgezaagde boomstronken zitten diverse atalanta's met hun kopje naar beneden gericht. In een ver verleden woonden hier mensen die het gebied om diverse redenen ontbosten, maar de Dertigjarige Oorlog die ook door dit gebied geraasd heeft, zorgde ervoor dat de laatste kleine dorpjes verdwenen en het bos zich weer kon herstellen. Van recentere datum zijn de vele aangeplante sparrenplantages, maar daar heeft de nonvlinder, een spinneruil, begin twintigste eeuw flinke oppervlakten van opgevreten. Gelukkig verwijderen de huidige beheerders uitheemse naaldbomen en vervangen ze deze door inlandse boomsoorten.

Nachtvinders en microvlinders

Tijdens het doorkruisen van het Boheems Paradijs komen we ook allerlei nachtvinders tegen. Sommige dagactief en andere die zich schuilhouden totdat de schemering haar intrede doet.

Gamma-uilen spannen de kroon wat aantallen betreft en verder gaat het vaak om bescheiden aantallen of slechts één exemplaar. Hier volgt een opsomming van geziene soorten: muntvlinder, groente-uil, gestreepte goudspanner, gerande spanner, grijze stipspanner, gewone bandspanner, lieveling, bruine daguil, bruine sikkeluil, hoornaarvlinder, kolibrievlinder en variabele sint-jansvlinder.

Een voor mij nieuwe soort is *Ascotis selenaria* die veel weg heeft van onze ringspikkelspanner en nog niet in het bezit is van een Nederlandse naam. Slechts twee rupsen ontsnapten niet aan onze aandacht, die van de lindepilstaart bij kasteelruïne Rotštejn en de kleurrijke rups van de helmkruidvlinder bij Turnov.

Diegene die al moeite heeft met wetenschappelijke namen zal helemaal tureluurs worden van het Tsjechische vocabulaire. Voorbeeldje: variabele sint-jansvlinder is *Zygaena ephialtes*. De Tsjechen noemen dit bloeddrupe *Vřetenuška čičorková* en geloof me, alle Tsjechische vlindernamen zijn van hetzelfde kaliber!

Stand van zaken

In Tsjechië bevonden zich twee decennia

Kapvlakte met o.a. schaduwkruid en raai. Prachovské skály.

Een verse hoornaarvlinder in het Boheems Paradijs.

geleden vijftien Prime Butterfly Areas, gebieden met een hoge biodiversiteit waar vlinderpopulaties van bedreigde Europese soorten voorkomen (Český ráj hoorde daar overigens niet bij). Of ze dat nog steeds zijn is mij niet bekend, want helaas heeft de vlinderstand in Tsjechië een flinke knauw gekregen net als bij ons. Deze malaise zal ook zeker haar sporen hebben achtergelaten in het Boheems Paradijs. Bezorgdheid geldt vooral voor de vele wetlands die het land nog rijk is. Dat zijn de voornaamste leefgebieden van de *Maculinea*- en *Euphydryas*-soorten. De wetlands die wij tijdens onze trip gezien hebben, waren vaak klein tot zeer klein en vaak in de buurt van menselijke bewoning of wegen. Dan heeft verkeerd maaien, ontwatering of bebouwing al snel desastreuze gevolgen voor de vlinders die daar leven. Toch zijn hier voor ons nog steeds leuke vlinders te ontdekken in een ongelooflijk mooie omgeving.

Literatuur

Beneš, J., Konvička, M., Dvořák, J., Fric, Z., Havelda, Z., Pavlíčko, A., Vrabec, V., Weidenhoffer, Z. (2002). Butterflies of the Czech Republic: Distribution and Conservation I II. Vojtíšek, M. (2022). Kolářček's Gallery of Butterflies. Bělín, V. (1999). Motýli. Swaay van, C. & Warren M. (2003). Prime Butterfly Areas in Europe. ●